

ребенку задаються вопросы на фонетический разбор слова, и описание предмета, чей контур обводил, где можно встретить, какого цвета, живое или нет и т.д. Нужно обратить внимание как ребенок держит карандаш. Задание постепенно усложняются, и словарный запас ребенка увеличивается.

В начале коррекционных работ, использовала некоторые методы исследования: наблюдение, опрос по речевой карте, беседы с родителями.

Во время беседы с родителями выясняем состояние семьи, уровень развития и профессию родителей, предпочтение языка в семье, отношение в семье к ребенку, отношение самого ребенка к своему нарушению.

В течение коррекционной работы, благодаря правильно подобранным и логически систематизированным занятиям, трата времени на поиски материала уменьшилось, а эффективность работ увеличилась: дифференциация звуков автоматизирована, проблемные звуки уже исправлены и включены в спонтанную речь.

Вывод коррекционных работ дает возможность сделать теоретические и экспериментальные итоги и подтверждают, что совместная работа родителей и логопеда, при правильно подобранных заданиях и организованных занятиях по коррекции дислалии может дать результаты намного быстрее.

И в заключение, дальнейшая работа по коррекции речи у детей с дислалией должна быть продолжена и подобрана на основе индивидуального подхода к каждому ребенку, так как нарушения речи бывают разные и не обходимо учитывать возрастную категорию детей и их способности.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Выготский Л.С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М., 1956.
2. Хализева М. Б. Характеристика речевого развития младших школьников / М. Б. Хализева // «Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук». – 2015. – № 11-2.
3. Рубинштейн Л. С. Основы общей психологии / Л. С. Рубинштейн. – М., 1989.
4. Ивкина Ю. М. Формирование речевой деятельности младшего школьника в процессе

работы над речеведческими понятиями / Ю. М. Ивкина // Научно-исследовательские публикации. – 2014. – № 10(14).

УДК 376.1-056.264-053.4:81'342:371.335-371.382

Л. Л. Стахова

кандидат педагогических наук, доцент
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

О. І. Коротка

вчитель-логопед
Сумський ДНЗ № 30 «Чебурашка»

ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНО-ІГРОВИХ ЗАСОБІВ НА ЕТАПІ АВТОМАТИЗАЦІЇ ЗВУКІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлюються теоретичні основи та особливості використання ігрових прийомів на етапі автоматизації звуків, їх роль та місце в організації роботи з корекції звуковимови в дітей дошкільного віку із фонетико-фонематичним та загальним недорозвиненням мовлення. Наведені ігри та вправи, які доцільно використовувати під час логопедичних занять.

В статті освещаются теоретические основы и особенности использования игровых приемов на этапе автоматизации звуков, их роль и место в организации работы по коррекции звукопроизношения у детей дошкольного возраста с фонетико-фонематическим та общим недоразвитием речи. Представлены игры и игровые упражнения, которые целесообразно использовать во время логопедических занятий.

The article highlights the theoretical basis and features of the use of playing techniques on the stage of automation of sounds, their role in the organization of work on correction of a sound pronunciation at preschool children with a phonetic-phonemic the General underdevelopment of speech. The games that playing exercises that are appropriate to use during speech therapy sessions.

Ключові слова: гра, порушення звуковимови, корекція звуковимови, автоматизація звука, слова, речення.

Ключевые слова: игра, нарушение звукопроизношения, коррекция звукопроизношения, автоматизация звука, слова, предложения.

Key words: game, the violation of sound pronunciation, correction of speech defects, automation of sound, words, sentences.

Постановка проблеми. Щороку збільшується кількість дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями у вигляді фонетико-фонематичного та загального недорозвинення мовлення. Розлади мовленнєвого розвитку негативно впливають на психічний стан дитини, на формування особистості дитини, викликають специфічні особливості емоційно-вольової сфери, сприяють розвитку негативних якостей характеру, а саме сором'язливості, нерішучості, замкнутості, почуття неповноцінності тощо. Все це негативно впливає на оволодіння грамотою, на успішність навчання в цілому, на адаптацію в самостійному житті, на реалізацію потенційних можливостей. Необхідними передумовами для навчання грамоти дошкільника є: сформоване фонематичне сприймання, правильна вимова всіх звуків рідної мови, а також наявність елементарних навичок звукового аналізу. Сьогодні перед педагогами стоїть завдання підвищити ефективність корекційно-розвивального процесу в дошкільному навчальному закладі через коректне включення в повному обсязі і з більшою функціональністю ігрової діяльності в сучасний логопедичний навчальний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему корекції мовлення у дефектологічній науці досліджували: Т. Ахутіна, Л. Виготський, Є. Вінарська, Т. Власова, Л. Волкова, А. Колупаєва, Р. Левіна, І. Марченко, О. Ревуцька, Є. Соботович, В. Тарасун, О. Паскаль, М. Шеремет та ін. Учені визначили доцільні ігрові прийоми, розробили ефективні методики корекції мовлення дітей дошкільного і шкільного віку із фонетичним та загальним недорозвитком мовлення [5].

Ю. В. Пінчук головною метою корекційної логопедичної роботи при дислалії вважає формування у дитини уміння правильно (відповідно до літературної норми) вимовляти звуки мови в будь-якому за ступенем складності мовленнєвому матеріалі в різних умовах спілкування. Починаючи корекцію звуковимови, кожен спеціаліст прагне вибрати найбільш короткий і ефективний шлях навчання дитини, добираючи цікаві для дитини види роботи, які сприяють підвищенню пізнавальної активності учня та допомагають уникнути перевтоми [2].

З метою розвитку слухової уваги і пам'яті, спрямованості уваги на фоно-

логічну структуру слова, удосконалення слухового та слухо-просторового гнозису, навичок слухового контролю, що є передумовою оволодіння фонетико-фонематичною складовою мовлення, Ю. В. Рібцун розроблені ігрові завдання та вправи зі звуками і словами та започаткований термін «ігри-заняття», адже весь освітньо-виховний процес має відбуватися на основі ігрової діяльності, одночасно здійснюючи корекційно-розвивальний і навчально-пізнавальний вплив [3].

Гру як один із найважливіших засобів розвитку мовлення дітей розглядає Н. В. Савінова. На думку вченого, в іграх діти використовують усі форми усного мовлення: розмовне мовлення, монолог, пояснення, опис, міркування, розповідь. У грі дітям доводиться слідувати за своїм мовленням, оцінювати і контролювати мовлення інших гравців і персонажів, зіставляти нормативні і ненормативні вислови [5].

Мета статті: висвітлити теоретичні основи та особливості використання ігрових прийомів на етапі автоматизації звуків у дітей дошкільного віку із фонетико-фонематичним та загальним недорозвиненням мовлення, які сприяють більш швидкому і ефективному подоланню мовленнєвих розладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з етапів корекції неправильної звуковимови є автоматизація звуку – закріплення правильних рухів артикуляційного апарату для вимови того чи іншого звуку. Через те, що поставлений звук дуже крихкий, тому що в дитини сформована звичка спотвореної вимови певного звуку, закріплення нових навичок здійснюється через тривале систематичне послідовне тренування. Автоматизація звуку вимагає широкого та активного використання процесу внутрішнього гальмування, здатності диференціювати правильний і неправильний артикуляційний уклад, правильну та неправильну вимову.

З метою полегшення для дитини складного завдання закріплення правильних рухів артикуляційного апарату та правильної вимови звуку в словах, реченнях та зв'язному мовленні етап автоматизації звуку має бути організований за умови використання ігрових вправ, цікавого та яскравого дидактичного матеріалу. Ігрова діяльність є суттєвим фактором розвитку мовленнєвого мислення дитини

з порушеннями мовлення. Під час гри розвивається не тільки зовнішня сторона мовлення, яскраво проявляється мовленнєва активність дитини і її вплив на засвоєння мови, відбувається збагачення слова, внаслідок чого воно набуває більшу мобільність. Під час проведення логопедичних занять важливо викликати емоційно-позитивний настрій у дітей, інтерес до занять, за необхідністю зняти напругу, чому сприяє використання ігрових вправ. Гра створює такі умови для дитини, в яких вона відчуває себе природно, і одночасно виконує навчальну, розвивальну та корекційну функції [2].

Під час використання ігор та ігрових вправ логопед повинен дотримуватись наступних вимог:

- ✓ ігрове завдання має співпадати за змістом з навчальним;
- ✓ зміст гри має відповідати віку та мовленнєвим можливостям дитини;
- ✓ правила гри логопед повинен сформулювати чітко, просто та виразно.

Логопедична робота, спрямована на зацікавлення дітей грою та яскравим, змістовним ілюстративним матеріалом, буде ефективною та швидко принесе позитивні результати. Дитина поступово та невимушено оволодіває мовленням, вчиться правильно та чітко вимовляти звуки, з бажанням спілкується з логопедом.

Активізувати мовленнєву діяльність дітей, стимулювати інтерес дитини до навчання, створити позитивний емоційний настрій під час занять допоможуть «веселі створіння» – *Шипляшечка*, *Жужалочка*, *Ричалочка* тощо («веселі створіння» мають назви відповідно звукам), які разом з дитиною будуть «мандрувати» до «країни правильного та красивого мовлення».

Наведемо приклад ігор для автоматизації звука [ш] із використанням «веселого створіння» Шипляшечки, який відповідатиме бажанню та настрою дитини і разом вони будуть виконувати завдання.

Ігри та вправи на автоматизацію звука в словах.

«Луна»: дорослий пропонує дитині повторювати слова, які промовляє Шипляшечка.

«Чого не стало?»: дорослий пропонує дитині назвати предметні картинки; після цього Шипляшечка «ховає» один предмет-картинку, а дитина визначає, якої картинки не стало та називає її.

«Відгадай, що загадав Шипляшечка»: дорослий пропонує дитині відгадати предмет (з опорою на наочність), який описує Шипляшечка. Наприклад, *Воно сіреньке і маленьке... (мишеня). Його можна їсти...(шоколад).*

«Весела лічба»: дорослий пропонує дитині разом з Шипляшечкою рахувати предмети, зображені на картинках. Наприклад, *одна шапка, дві шапки, три шапки, чотири шапки, п'ять шапок.*

«Додай слівце»: дорослий пропонує дитині закінчити речення (додати останнє слово з опорою на наочність), яке починає Шипляшечка. Наприклад, *По дорозі їде червона ... (машина). На сосні росте... (шишка).*

«Знайди тінь предмета»: Шипляшечка пропонує дитині знайти тінь предмета (картинки) або впізнати предмет (картинку) за тінню, потім – назвати картинку-предмет.

«3 частин ціле»: Шипляшечка пропонує дитині скласти цілий предмет-картинку із частин та назвати його.

«Четвертий зайвий»: Шипляшечка пропонує дитині назвати рядок слів-назв картинок і визначити зайве слово-назву картинку в кожному рядку.

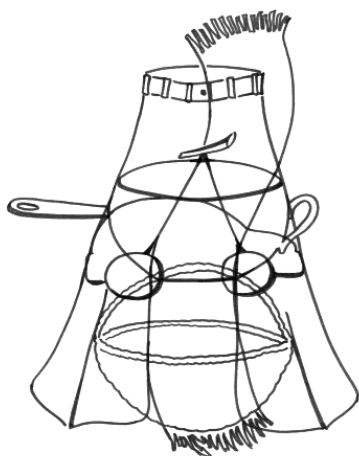
«Каштан та каштанчики»: Шипляшечка пропонує дитині назвати предмет, зображений на каштанчику, та визначити наявність звука [ш] в слові-назві предмета. Якщо слово містить заданий звук, дитина кладе каштанчик НА дерево, якщо звука немає – ПІД дерево.

«Збери шишки в кошик»: Шипляшечка пропонує дитині «зібрати» шишки в кошик, називаючи предмети, зображені на шишках.

«Фартушок з кишенькою»: Шипляшечка пропонує дитині скласти предмети, зображені на картинках, в кишню фартушка, правильно їх називаючи.

«Одяг у шафу»: Шипляшечка пропонує дитині скласти одяг у шафу, правильно називаючи слова-назви картинок.

«Шумовані картинки»: Шипляшечка пропонує дитині назвати всі предмети, які вона бачить на картинці (штани, машина, кошик, шарф, ковш, вишні).

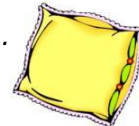
Ігри та вправи на автоматизацію звука в словосполученнях

«Додай слівце»: Шипляшечка пропонує дитині продовжити розпочату логопедом фразу, підбираючи слово, що підходить за змістом і повторити словосполучення, що утворилося (з опорою на наочність).

Смачний солодкий...

Маленька сіренька...

Тепла вовняна...

Пухнасте маленьке...

М'яка пухова...

«Який? Яка? Яке?»: Шипляшечка пропонує дитині добрати до запропонованих прикметників іменники (слова-назви картинок).

Ігри та вправи на автоматизацію звука в реченнях та текстах

«Склади речення»: Шипляшечка пропонує дитині скласти речення за поданою схемою.

Гра «В гостях у Смішариків»: Шипляшечка пропонує дитині впізнати Смішариків за тінню, а потім скласти речення за сюжетними картинками про героїв мультфільму. Наприклад, *Нюша тримає ромашки. Лосяш пише вірші.*

Сюжетна картина «В гостях у Шишкіних». Шипляшечка пропонує дитині наступні завдання:

- ✓ відшукати якомога більше
- ✓ предметів, в назвах яких є
- ✓ звук [ш];

- ✓ скласти речення за сюжетною
- ✓ картинкою, використовуючи
- ✓ слова зі звуком [ш];
- ✓ скласти розповідь за
- ✓ картиною.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Гра як провідна діяльність дитини дошкільного віку є ефективною формою роботи з виправлення мовленнєвих порушень. Автоматизація звуку, тобто вироблення нової складної для дитини навички, вимагає зусиль, часу та системи в логопедичних заняттях. Завдання логопеда полягає в перетворенні нудної праці над звуком у захоплюючу гру, тому як гра допомагає перенести нові мовленнєві навички з особливих умов (логопедичне заняття) у звичайні.

Використання ігор у логопедичній роботі з дітьми, які мають порушення мовлення, дає можливість забезпечити психологічний комфорт на занятті, активізувати та розвивати психічні функції, забезпечити розвиток емоційно-вольової сфери дітей, підвищити мотивацію дітей до діяльності, застосувати набуті мовленнєві навички в нових умовах та повсякденному житті, вдосконалити граматичну будову мовлення, збагатити та розширити словниковий запас дитини, розвинути зв'язне мовлення. Гра сприяє активній участі дитини в корекційному процесі та збільшенню обсягу логопедичного впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боровая В. Е. Использование моделирования в коррекции звуковой культуры речи старших дошкольников / В. Е. Боровая // Наука о детстве и современное образование. Материалы международной юбилейной научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения В. А. Запорожца. – М.: Центр «Школьная книга», 2005.

2. Пінчук Ю. В. Основи методики виховання правильної вимови звука при дислалії // Педагогіка та методики: спеціальний збірник наукових праць / Ю. В. Пінчук. – К., 2000. – С. 43-49.

3. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – К., 2012. – 258 с.

4. Тарасун В. В. Стерта форма дизартрії: діагностика та особливості логопедичної роботи // Дефектологія. / В. В. Тарасун. – №4. – 1997.

5. Савінова Н. В. Коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання» / Н. В. Савінова. – Одеса, 2005.

6. Сиротюк А. Л. Обучение детей с учетом психофизиологии : Практическое руководство для учителей и родителей / А. Л. Сиротюк. – М. : Сфера, 2000 – 128 с.

УДК 376.1-056.264-053.4:81'342:81'234

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук, доцент
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С.Макаренка

А. Г. Лютова,

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С.Макаренка

ФОРМУВАННЯ ЗВУКО-СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті висвітлюються особливості трактування поняття «звуко-складова структура», основні види порушень звуко-складової структури слів, етапи роботи з формування звуко-складової структури мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

В статті освещаются особенности трактовки понятия «звуко-складовая» структура речи, основные виды нарушений звуко-складовой структуры слов, этапы работы над формированием звуко-складовой структуры речи детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи.

The article highlights the peculiarities of